

creditor, crèdit, creditat, acreditar, acreditatiu, descredít, descreditar, desacreditar, desacreditador, crèdul, credulitat, incrèdul, encrèol, incredulitat, descreure, descreents, menyscreents, descregut, descreença, descreïment, creença, creència, creencer, credència, credença, credençar, credencer, credencia, credencial, creïble, credible, credibilitat, increïble, credo, crec-en-Déu.

Crevillent, V. clivellar-se Crezó o creçó en el Sermó occitanentant de Muntaner, anant amb *creximent* i no existint un derivat de *CREDERE* en -ITIONE en llengua d'oc ni en cap romànica, més valdrà identificar-lo amb oc. ant. *creisson* «croissance», que suposar que sigui 'crèdit' i vingui de *creure* *Cri* (*AlcM*, § 2, § 3), potser tots dos del *CRIC* onomatopèic *Criac* potser simplement de *criat*; en tot cas un ètímon *CRICACUM* *AlcM* és impossible fonèticament (hauria fet *Criçac*) *Cria, criada, criader, criadilla, criador, V. criar* *Criamba (eds. tardanes de Lab., no en Lab. 1839), mera corrupció gràfica per *cruauba/cualbra/cualba*, nom real d'aquest mateix bolet *Criança, criancera, criancó, V. criar*

CRIRAR, 'crear, produir del no-res', 'nodrir un infant o un animal', 'instruir, educar', del ll. *CREARE* 'crear, engendrar, procrear'. □ 1.ª doc.: Llull.

En *Blanq* apareix tant en el sentit d'"alletar" com en el d'"educar": «Blanquerna hagué dida sana en sa persona per tal que de sana let fos *criat* --- est infant Blanquerna fon *criat* molt diligentment, e Aloma, sa mare, lo vestia en tal manera que --- Evast lo *criava* ab temor y amor, perquè en aquestes dos maneres y virtuts deven ésser nodrits e *criats* los fadrins» (*NCl*, § 2, 30.16-32.26). «Voler donar batalla als turchs --- voleu posar nostres vides a joch d'un 'tria-l'as': bé mostra que us costen poch de *criar!*», JoMartorell (Ag. II, 215; *Riq.*, 463). Animals: «lo qui se grada de *criar* y tenir pexos», l'embrí: «lo lloc on se *cria* lo part: uterus, matrix», OPou (*ThPu.*, 67, 253).

La distinció semàntica entre *criar* i *crear*, cultista, encara no és total avui: «tros de cel, al *criar-la*, la féreu ploure a terra, / perquè vostre designi tant alt s'hi benchís; / malagrahits, serviren-se'n sos fills per moure-us guerra, / y ab ells y sa armamenta, qançàreu-la a l'abís», *Atl.* (252). D'altra banda en els parlars pirinencs de ponent encara diuen *crea* per *cria*: «se diuen bacives les ovelles l'any que no *kréen*» a l'entrada d'Andorra (Arcavell, 1936); «les oques ells se'ls *kréyen*» a Cardós (Tavascan, 1934). I no obstant ja l'aplicava Llull: «no-s segueu que l'arbre sia mellor que 'l fruyt, con sia cosa que l'arbre aja Déus *creat* per ço que l' fruyt sia» (*Blanq.*, *NCl* I, 122.26).

DERIV.: *Cria* [1803, Belv.: *fer cria*; «procreació d'animals», «menjança»]; Lab. 1839, de més a més, «fam.: la criatura mentres se cria, y axí se diu—ahont va aquesta ab la *cria* al coll?»: podria ser una solució per bandejar el deplorable castellanisme *crio*, que anys enrere hauria fet horror en la societat barcelonina com a mot ordinari de raspes i dides «castellu-

fes», però que avui, per a vergonya de tots, ho sentim a senyores, de les més presumides i tot, mentre que fins parlars mixtos ribagorçans resten en això més nacionals: «pero d'agon havían sacáu las fillós? ixas *crias* tot el esculúfran!» (tot ho escorcollen, escorniflen), copsat pels carrers d'Açanui (1961).

Sens dubte, no es diu pròpiament més que d'animals (extensió afectiva, però, és sempre lícita): «per ella 's trametien, com per un pont amplíssim, / d'un maig etern en ales, ses *cries* y llavors, / acullés de ros plomatge, de refilet dolcíssim, / dels aromers la flayre, cantúries y tresors», *Atl.*, 44; «y 'ls pavos-reals? — preguntà --- sense petits, eh? May, may n'hem pogut fer *cria*: tots los ous trencan», NOLLER (*Vilaniu*, 218); incloent-hi, és clar, també Ribagorça: «cada femella tien una sola *cria*», Benasc (1965); sobretot en zones conservadores s'usa amb valor col·lectiu «les salvatgines busquen bellotes p'a governar <'alimentar'> la *cria*», Castelló de Rugat (1962) i, amb la *e* que ja hem notat: «les ovelles estimen la *kréa*» 'la progenitura', Tavascan (1934).

Criat, etimològicament res més que participi del verb *criar*: «coses que no sien ben dites --- no vagen en compte de res, com isquen de home *criat* en hermitatge», *Tirant* (§ 15, Ag. I, 46). Però d'ací passa a designar el 'vassall educat a casa del seu senyor' [cast., *Cid*], i d'ací a 'servidor' [cast., c. 1330, JRuiz]; en català més antigament predomina *servent* (*si-*), però no sembla haver estat calc del cast., en tot cas ja apareix en textos de llenguatge ben genuí, de princ. i mj. S. xv (*Rec. d'Eximplis e Miracles*; JoMartorell: «com lo cavaller ab lo *criat* de Tirant foren arribats en la major ciutat de Frisa ---», «no fon negú en tot aquell temps tingué atreviment de dir-lo y sinó un *criat* del rey, qui era molt afavorit», Ag. I, 221, 256); exs. del S. xvi, en el *Libre de Co. Asseny.* de Comes (*DBal.*); «que lo *criat* de Isaac donà a Rabeca», OPou (*ThPu.*, 149). Acc. folklorica 'home que acompanya a peu les fadrines o dones que vénen d'altres pobles, muntades a cavall, per la festa major' (*camarler* en pobles veïns), V. de Cardós (Estერი, Estaon, 1934); *criada* [«una *criada* de monestir ---», JRoig, *Spill*, 4925]; en valls pirinenques centrals 'ferro clavat a la paret de la cuina i destinat a sostenir una olla' (també dit *una mossa*): la *kreáda* cap a Andorra (Arcavell, 1936).

D'ací *ben-criat* 'educat', 'cortés' [Llull]: «muller *ben criada* e humil» (*Blanq.*), «*ben criat*: urbanus, frugalís, comis», OPou (*ThPu.*, 305), *mal-criat* [fi S. xv, I. de Villena], i ja Llull: no havia negat servent *mal criat*», *Blanq.*, § 1; «*mal criat*: insolens», OPou [*ThPu.*, 305], amb els abstractes respectius *bona criança* i *mala criança* tots dos en el *Blanq.*, «urbanitas, frugalitas» i «insolentia», OPou (*ThPu.*, 305); *criança* 'educació' [I. de Villena]; «G. Genovard --- fundó con la V. Sor Is. Cifre el colegio de educandas llamado la *Criança*, y murió en Palma --- 1533 --- escribió: *Capítols e regles de reculliment* per la casa de la *Criança* de Mallorques», ms. de 90 pp. (JqMBover, *BiEscrBal.*, p. 353; d'ací suposo els indrets de *Ja Criança Gran* i S. C. *Petita* d'En Galileu, en el terme